

ГАСВИЙ І.О.,

начальник відділу довузівської підготовки та підвищення кваліфікації

Навчально-наукового професійно-педагогічного інституту

Української інженерно-педагогічної академії, старший викладач кафедри ОПІП

ДОРДІЄВА Н.В.,

учитель Запорізького багатoproфільного ліцею № 99

УДК 37.012.4

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ПОТУЖНИЙ ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ

У даній статті розглядається питання акмеологічного підходу при розкритті та подальшому розвитку творчих здібностей учнів. Причини виникнення шкільної акмеології. Можливості методологічної бази акмеології. Розвиток особистості як індивідуальності. Виявлення та підтримка обдарованих дітей. Створення необхідних умов для розвитку особистості. Симулювання навчального процесу на основі творчих здібностей. Види роботи з обдарованими дітьми.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, творчий потенціал, розвиток особистості, обдарованість, симулювання розвитку здібностей

В даній статті розглядається питання акмеологічного підходу при розкритті та подальшому розвитку творчих здібностей учнів. Причини виникнення шкільної акмеології. Можливості методологічної бази акмеології. Розвиток особистості як індивідуальності. Виявлення та підтримка обдарованих дітей. Створення необхідних умов для розвитку особистості. Симулювання навчального процесу на основі творчих здібностей. Види роботи з обдарованими дітьми.

Ключевые слова: акмеология, акмеологический подход, творческий потенциал, развитие личности, одаренность, симулирование развития способностей

This article deals with a question of acmeological approach during revelation and further development of pupils' creativity. Reasons of appearance of school acmeology. Possibilities of methodological framework of acmeology. Personal development of individuality. Identification and support of gifted children. Creation of necessary conditions for personal development. Simulation of educational process on the basis of creativity. Kinds of work with gifted children.

Key words: acmeology, acmeological approach, creativity, personal development, giftedness, simulation of development of abilities.

Постановка проблеми. Акмеологічний підхід на сучасному етапі є одним із прогресивних і перспективних для сучасної школи. Необхідність його очевидна, тому що суспільство очікує від школи, що її випускники будуть комунікабельними, креативними, самостійно мислячими особистостями, які прагнуть успіху й уміють самостійно будувати індивідуальну траєкторію розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Акмеологія – це наука, яка вивчає психологічну й професійну зрілість особистості, наука про закономірність досягнень вершин розвитку людини на кожному віковому етапі її життя. Ця наука була запропонована М.О. Рибніковим та Б.Г. Ананьєвим й отримала широкий розвиток у сучасних дослідженнях. Акмеологія в освіті – це наука про закономірності цілісного й стійкого розвитку людини. Акмеологія вивчає закономірності розвитку особистості в період її акме (*акме – з грецької вершина*), тобто вершини фізичної, інтелектуальної й моральної зрілості.

Шкільна акмеологія вивчає вершини розвитку суб'єктів педагогічного процесу й розвивається в трьох напрямках:

- методологія й теорія;
- практична акмеологія (розвиток освітніх систем і людини в їх умовах);

- акмеометрія (вимір якості розвитку).

Виникнення шкільної акмеології зумовлено певними причинами:

- виникнення й розвиток шкіл нового типу, що орієнтовані на досягнення кожною дитиною вершин свого індивідуального розвитку;
- функціонування шкіл із високим рівнем освіти (гімназії, ліцеї), спеціалізованих шкіл для обдарованих дітей, які створюють базу для вивчення вершин розвитку школярів, їх якісних і кількісних проявів;
- необхідністю аналізу передумов професіоналізму випускників шкіл, мотивації вибору професії, наступності з ВУЗами;
- необхідністю інтеграції знань з педагогіки, психології, валеології, фізіології, генетики людини й філософії освіти при конструюванні й функціонуванні сучасних педагогічних систем;
- необхідністю для повноцінного розвитку учня і його соціалізації в умовах сучасного суспільства, забезпечення його успішності, мотивації активної життєдіяльності, самовдосконалення вже у шкільні роки.

Формулювання цілей статті. Методологічна база акмеології дає можливість для створення акмеологічної школи. В акмеологічній школі дитина розвивається як індивід, особистість,

враховуються її індивідуальні особливості, формуються духовні й моральні цінності, розвиваються творчі здібності, уміння будувати стосунки в соціумі, впроваджуються життєтворчі технології, що забезпечують успіх і високі досягнення кожного учня.

В акмеологічній школі використовуються відповідні технології:

- ігрові (дидактична гра, технології моделювання);
- тренінгові технології;
- технології розвиваючого навчання;
- технології особистісно орієнтованого навчання;
- метод проектів.

Вимоги ХХІ століття призводять до технологізації навчального процесу й пошукової діяльності учнів. Тому необхідно вирішити ще одну проблему – розвивати творчі навички, використовуючи сучасні технології.

М.Кларін виходить з наявності двох напрямів орієнтації педагогічної свідомості: технологічного – спрямованого на підвищення ефективності навчання, розробку критеріїв засвоєння, формування й підсумовування оцінки, подання

інформації та етапів її засвоєння, конкретизації навчальних цілей, корекцію зворотного зв'язку, повне засвоєння знань, умінь і навичок; та гуманістичного – спрямованого на вирішення проблем висування й перевірки гіпотез, дослідження, розвиток критичного і творчого мислення. Перший напрям реалізується за допомогою технології навчання, другий – за допомогою моделей навчання, а саме: дослідницької, комунікативно-діалогової, дискусійної та ігрової.

Проміжне місце між моделлю й жорсткою технологією посідають так звані гнучкі технології. Вони являють спроби технологізувати організацію пошукової діяльності. У цьому випадку точно відтворення навчальних процедур унеможливується, тому технологічний процес стає нежорстким.

Виклад основного матеріалу. Допомагає вирішити цю проблему також комплекс акмеологічних технологій, спрямованих на цілісний і стійкий розвиток учнів, на досягнення успіху кожним учнем, на формування стійкої внутрішньої мотивації. Сильними сторонами цих технологій є:

Підтримка обдарованих учнів, створення сприятливих умов для їх самореалізації передбачає:

Профільний стандарт освіти	Інтелектуальні творчі конкурси	Організація індивідуальної роботи
Створення авторських і експериментальних програм	Олімпіадний рух	Індивідуальні творчі роботи
Система спецкурсів з профільної освіти	МАН	Індивідуальні залікові завдання
Система факультативів	Всеукраїнські предметні турніри та конкурси	Консультації

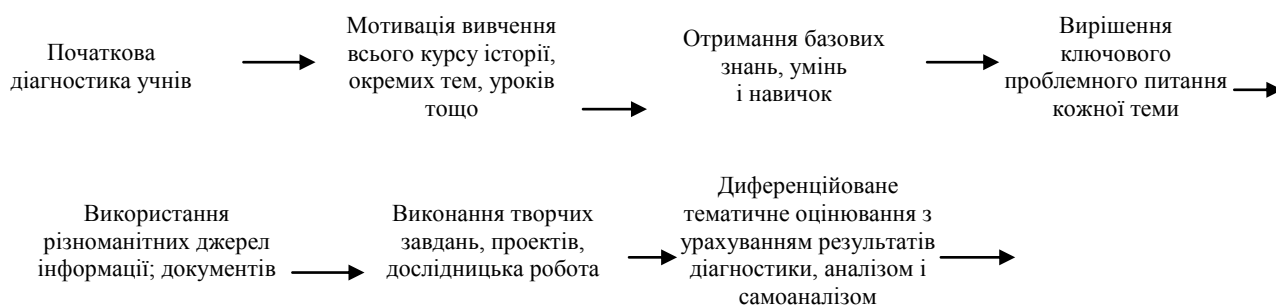
Як бачимо, для формування найвищого рівня можливостей і досягнень необхідним є існування акмеологічного навчального закладу й використання як традиційних, так і нових форм розвитку творчих можливостей учнів. Учителю має

використовувати як урочні, так і позаурочні форми роботи з обдарованими учнями.

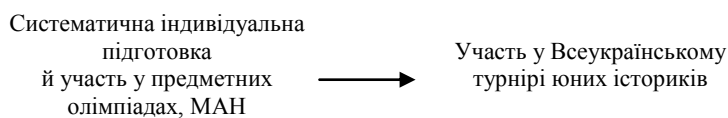
Головна функція вчителя полягає в організації й стимулюванні навчального процесу, спрямованого на розвиток особистості учня (*особистісно*

орієнтована позиція). К. Роджерс назвав таку систему стосунків «концентрацією на особистості». Якщо вчитель приймає таку позицію, він обов'язково звертає увагу на розвиток творчих здібностей учнів.

Основною рисою творчої діяльності є створення нового, здатність вийти за рамки встановлених зразків і правил. Колеченко А.К. в «Енциклопедії педагогічних технологій» зазначає: «Выживание нации зависит от интеллектуальных, особенно от творческих способностей. И тот, кто будет больше вкладывать в развитие творческих способностей, достигнет наивысшего уровня развития».

Для обдарованих учнів цей ланцюжок продовжуємо:

Кожен із видів роботи з обдарованими дітьми має свої особливості. Учні-олімпійці повинні мати глибокі та різнобічні знання з предмету і вміння викласти їх на папері. Учасники Малої академії наук повинні мати глибокі базові знання, вміння оформляти дослідницьку роботу, яскраво й переконливо її захищати. Стимулюванню потреби в досягненнях, прагненні до творчості як цінності життя, орієнтації на успіх і якість продуктів творчої діяльності, на індивідуальне й колективне «акме» сприяють Всеукраїнські турніри з різних предметів. Саме вони дають не лише глибокі знання, а й розвивають вміння працювати в команді, формують компетентності соціальної взаємодії, співробітництва, конструювання нового способу вирішення задачі, розвиток критичного мислення, толерантності й уміння бачити раціональне зерно в різноманітних ситуаціях, здібність брати на себе відповідальність, формувати якості лідера, уміння виступати публічно, відстоювати власну точку зору.

Могутнім стимулом для розвитку творчих здібностей учнів є участь у *Всеукраїнському турнірі юних істориків (ВТЮІ)*.

Зміст історичної освіти – це матеріал, який допомагає в ході спільної творчості учнів і учителя формувати більшість компетенцій, які визначає сучасна наука. Всеукраїнський турнір юних істориків – це «жива» гра, що передбачає складні нестандартні ситуації, допомагає учням швидко

На нашу думку, учитель повинен викликати у кожного учня впевненість, що він здатен до творчості. Це мета, яка прокладає шлях до життєвої компетентності.

Необхідно використовувати комплекс технологій, різноманітні методи, форми та засоби. Їх вибір залежить, по-перше, від профільності класу, по-друге, від вікових особливостей учнів і, по-третє, від місця уроку в системі інших уроків та конкретних цілей і задач цього уроку. Все це складається в такий ланцюжок:

шукати конструктивні рішення, миттєво аналізувати подану суперником інформацію і як наслідок – гнучко будувати свою поведінку.

Що дає школярам цей турнір?

По-перше, вміння працювати в команді, формування компетентності соціальної взаємодії, співробітництва.

По-друге, навички роботи з історичною літературою й уміння складати доповіді.

По-третє, конструювання нового способу вирішення історичної задачі, розвиток критичного мислення.

По-четверте, освоєння дослідницьких методів, узагальнення й трансформування історичного матеріалу, що сприяє формуванню компетенції пізнавальної діяльності.

По-п'яте, формування толерантності й уміння бачити раціональне зерно в різноманітних ситуаціях.

По-шосте, здатність брати на себе відповідальність, формувати якості лідера. Це відповідає формуванню комунікативної компетенції.

По-сьоме, уміння виступати публічно, відстоювати власну точку зору, вести дискусію.

Досвід підготовки команд до турніру показує, що і роль учителя, і роль учнів кардинально відрізняються від підготовки до олімпіад та інших конкурсів. Учитель-тренер враховує об'єктивні й

суб'єктивні фактори досягнення вершин розвитку кожного учня зокрема й команди в цілому. Процес підготовки й участі в турнірі – два рівноправних етапи в роботі вчителя. Всю роботу можемо розбити на декілька етапів.

Крок 1. Формування команди. Під час цього етапу відбувається інформування старшокласників навчального закладу про ВТЮІ; проведення конкурсного відбору; проведення тренінгів серед кандидатів у команду. Кандидати ознайомлюються з правилами ВТЮІ, вимогами до членів команди, пишуть пробні доповіді.

Крок 2. Розподіл тем із врахуванням досвіду, інтересів, індивідуальних особливостей та рівня підготовленості учнів.

Крок 3. Індивідуальна робота над розробками тем. Вона передбачає:

- накопичення матеріалів та їх вивчення;
- спільну з учнями розробку структури доповідей;
- роботу у шкільній та обласній бібліотеках, з Інтернет-джерелами.

Крок 4. Попередній захист, який передбачає

- організацію активного обговорення з етапом питань та відповідей. Доповідачі повинні виявити глибину своїх знань із теми і правильність обраної структури, а «опоненти» – уміння «вести вогонь» по доповідачу, ставити влучні питання;
- написання доповідей та їх вдосконалення після обговорення з учителем (учителями).

Крок 5. Підбір додатків, наочності, карт.

Крок 6. Тренування членів команди в ролі опонента та рецензента, тренінги командної гри, використання елементів технології «Дебати».

Крок 7. Участь в обласному турі ВТЮІ (якщо такий проводиться в області).

Крок 8. Участь у фінальному етапі ВТЮІ.

Крок 9. Підбиття підсумків передбачає аналіз гри команди в цілому, кожного гравця зокрема.

Висновки. Таким чином, крок за кроком відбувається всебічна підготовка команди та

кожного її учасника. Мета – досягти високої історичної, практичної, теоретичної, психологічної готовності, методологічної компетентності.

Після участі у ВТЮІ учні розширюють сферу власної діяльності: стають лідерами учнівських, а потім і студентських колективів, спікерами під час ділових ігор, активніше займаються самоосвітою, розширюють свій кругозір, беруть участь у конференціях, урізноманітнюють свою навчальну та громадську діяльність. Всі матеріали, узагальнені під час підготовки до турніру, і самі доповіді дають можливість використовувати їх на уроках.

Список джерел:

1. Ананьев, Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г.Ананьев. – М.: Наука, 1977.
2. Вострова, М.А. Акмеологический подход педагога к управлению качеством дополнительного образования детей / М.А.Вострова. – СПб., 2003.
3. Гадецький, М.В., Хлебнікова, Т.М. Організація навчального процесу в сучасній школі / М.В.Гадецький, Т.М. Хлебнікова. – Харків.: Ранок, 2003.
4. Кларин, М.В. Педагогическая технология в учебном процессе (анализ зарубежного опыта) / М.В. Кларин. – М.: Знание, 1989.
5. Колеченко, А.К. Энциклопедия педагогических технологий / А.К. Колеченко. – Санкт-Петербург.: Каро, 2002.
6. Селевко, Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998.
7. Торренс, Э.П. Психология общих способностей.
8. Хуторский, А.В. Ключевые компетенции. Технология конструирования / А.В.Хуторский // Народное образование. – № 5. – 2003.
9. Фергюсон, А. Опыт истории гражданского общества / А.Фергюсон. – М., 2000.
10. Фромм, Э. Психоанализ и этика / Э.Фромм. – М.: АСТ. – 1998.
11. Шамова, Т.И., Давыденко, Т.М., Шибанова, Г.Н. Управление образовательными системами / Т.И.Шамова и др. – М., 2002.

СМУЛЬСЬКА А.В.,

старший викладач кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету Харківського
національного університету ім.В.Н. Каразіна

УДК 378

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ ТА УМІННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ ЯК ЗМІСТОВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

У статті звертається увага на те, що результативність професійного саморозвитку майбутніх правознавців залежить від того, настільки вони оволодівають акмеологічними знаннями і вміннями в навчально-виховному процесі класичного університету.

Ключові слова: акмеологія, культура, знання, вміння, майбутні правознавці.

В статье обращается внимание на то, что результативность профессионального саморазвития будущих правоведов зависит от того, насколько они овладевают акмеологическими знаниями и умениями в учебно-воспитательном процессе классического университета.